

STATISTINĖS ATSKAITOMYBĖS NAŠTOS RESPONDENTAMS MAŽINIMO IR RYŠIŲ SU RESPONDENTAIS STIPRINIMO 2017 M. VEIKLOS ATASKAITA

2017 metai užbaigė Lietuvos statistikos departamento (toliau – departamentas) 2013 – 2017 metų strateginį laikotarpį. Vienas jo tikslų buvo rengti statistiką, racionaliai naudojant išteklius ir nedidinant statistinės atskaitomybės naštos respondentams. Nuolat stebėti ir vertinti statistinės atskaitomybės našta įpareigoja Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas, Europos statistikos praktikos kodeksas ir departamento naštos mažinimo politika. 2017 metais įgyvendintos priemonės leido toliau gerinti statistinių duomenų teikimo procesą ir mažinti respondentų patiriamas laiko sąnaudas.

I. Statistinės atskaitomybės naštos stebėjimas ir ją mažinančių priemonių įgyvendinimas

Respondentams tenkantis statistinės atskaitomybės naštos dydis yra nuolat stebimas ir kontroliuojamas. Duomenys, reikalingi oficialiajai statistikai rengti, renkami iš ūkio subjektų ir gyventojų tik tada, kai jų nėra administracinių duomenų bazėse arba jie ten atsiranda per vėlai ir todėl negali būti panaudoti statistikos tikslams.

Atsižvelgiant į vartotojų poreikius, teisės aktų reikalavimus ar patikslintus statistikos prioritetus, naudojami statistiniai formuliai kasmet yra peržiūrimi siekiant juos patobulinti ar supaprastinti. Nuolat veikianti speciali darbo grupė 2017 m. patikrino 39 statistinius formularius (31 proc. visų galiojančių). Formuliarų testavimas ir peržiūra atliekama remiantis „Lietuvos statistikos departamento statistinių formuliarių testavimo ir peržiūros tvarkos aprašu“, patvirtintu 2016 m. sausio 13 d. DĮ-010.

Buvo tikrinama, ar nerenkami pertekliniai duomenys, ar suprantami formuliarių pildymo paaiškinimai, rodiklių apibrėžimai ir kt. Iš viso buvo pateiktos 157 pastabos, kurių daugumai tyrimo vadovai pritarė. Atsižvelgiant į jas buvo arba artimiausiu laiku bus atlikti pakeitimai formuliaruose.

2017 m. buvo atsisakyta aktualumo netekusio tauriųjų metalų panaudojimo metinio statistinio formuliario (MI-01). Atsisakyta 117 rodiklių šiuose statistiniuose formuliaruose: metalų laužo (MI-05), kino filmų rodymo (K-03), kuro ir energijos išteklių (EN-11), naftos ir naftos produktų (EN-16). Dėl to 2017 metais buvo sumažinta statistinės atskaitomybės našta 1290 ūkio subjektų.

Statistinių ataskaitų formų pakeitimai, kurie turėjo įtakos statistinės atskaitomybės naštai 2017 metais, pateikiami lentelėje:

Eil. nr.	Statistinio formuliario pavadinimas	Periodiškumas	Respondentų skaičius 2017 m.	Pakeitimai	Ataskaitai pildyti skirtas laiko pokytis valandomis
1.	Tauriųjų metalų panaudojimo statistinis formuliaras MI-01	Metinis	(buvo 58)	Panaikintas	-100
2.	Metalų laužo statistinis formuliaras MI-05	Metinis	1 131	Atsisakyta 12 neaktualių rodiklių (kintamųjų)	-726
3.	Kino filmų rodymo statistinis formuliaras K-03	Metinis	28	Atsisakyta 25 rodiklių (kintamųjų). Statistinė informacija rengiama iš administracinio duomenų šaltinio	-95,5

4.	Kuro ir energijos išteklių statistinis formuliaras EN-11	Mėnesinis	130	Atsisakyta 61 neaktualaus rodiklio (kintamojo)	-217,2
5.	Naftos ir naftos produktų statistinis formuliaras EN-16	Mėnesinis	1	Atsisakyta 19 neaktualių rodiklių (kintamųjų)	-0,5
6.	Įmonių pagrindinių finansinių rodiklių statistinis formuliaras F-01 (sutrumpintas)	Ketvirtinis	1 830	Parengta sutrumpinta forma mažiausioms įmonėms	-1 708

Yra laikomasi nuostatos, kad visi statistiniai formuliarai būtų nuodugniai peržiūrėti bent kartą per penkerius metus, o esant metodiniams ar kitiems pasikeitimams – dar dažniau. Kaip ir buvo planuota, per strateginį laikotarpį buvo patikrinti visi statistiniai formuliarai.

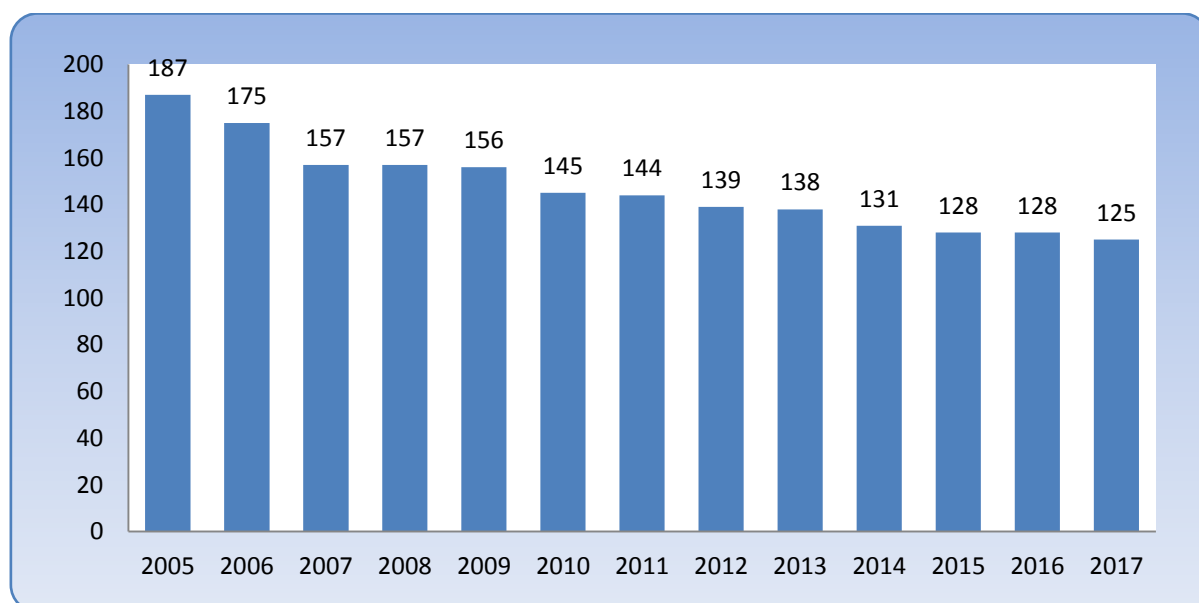
Nauji statistiniai formuliarai yra testuojami, pasitelkiant respondentus, įvertinamos būsimo laiko sąnaudos statistiniams duomenims parengti ir statistinei ataskaitai užpildyti.

Nuolat ieškoma ir kitų galimybių mažinti statistinės atskaitomybės naštą. Ketvirtiniame Įmonių pagrindinių finansinių rodiklių statistiniame tyrime buvo pritaikytas naujas imties rinkimo metodas ir imties dydis sumažintas 1 860 įmonių.

Buvo parengta sutrumpinta Įmonių pagrindinių finansinių rodiklių statistinės ataskaitos forma F-01 (ketvirtinė), patvirtinta Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2016 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. DĮ-4, dėl ko statistinės atskaitomybės našta sumažėjo beveik 2 000 respondentų.

Statistinių ataskaitų skaičius nuolat mažėja. 2017 m. respondentai pildė trečdaliu mažiau statistinių ataskaitų, negu 2005 m.

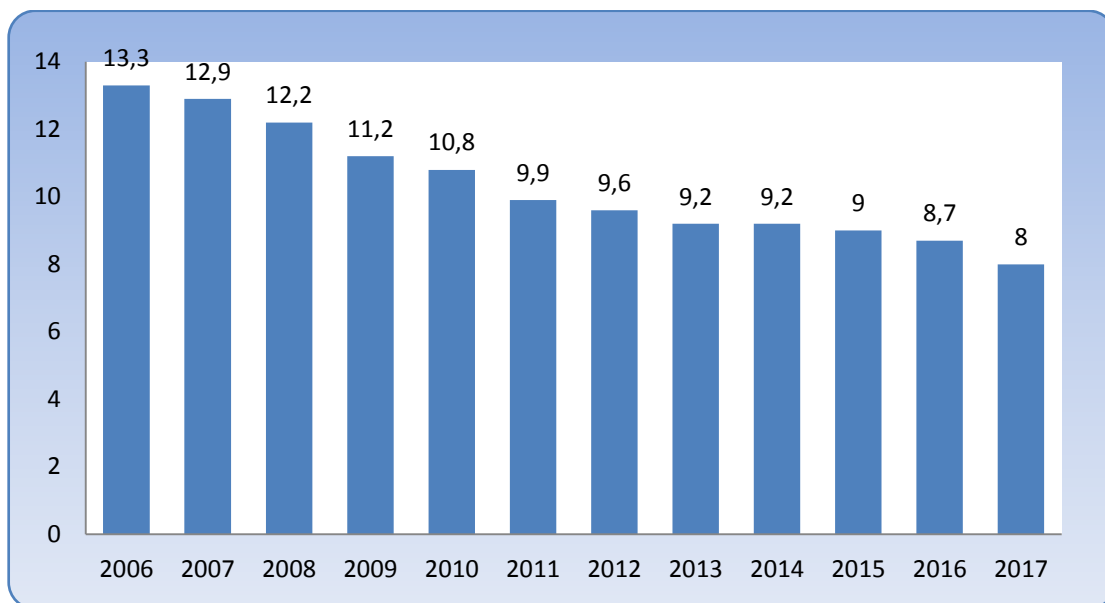
1 pav. Statistinių ataskaitų skaičius ūkio subjektams

Viena iš svarbiausių statistinės atskaitomybės naštos stebėjimo ir kontrolės priemonių yra laiko, kurį ūkio subjektai skiria statistiniams duomenims parengti ir statistiniams formuliarams užpildyti, vertinimas. Remiantis respondentų pateiktais duomenimis, 2017 m. vienas ūkio subjektas

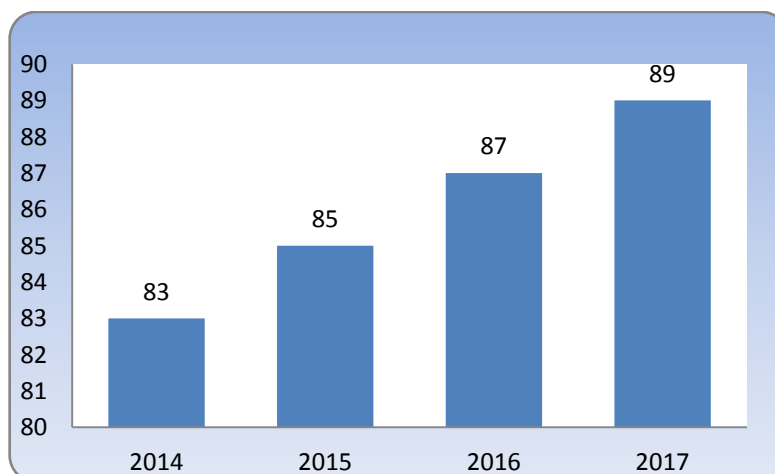
statistinėms ataskaitoms pildyti skyrė vidutiniškai 8 val., t. y. 35 proc. mažiau nei 2006 m., kai buvo pradėta stebėti ir vertinti statistinės atskaitomybės našta.

2 pav. Vieno respondento (ūkio subjekto) vidutinės laiko sąnaudos statistiniams duomenims rengti ir statistinių ataskaitų formoms pildyti, valandomis

Toks vidutinių laiko sąnaudų mažėjimas siejamas visų pirma su išaugusiu respondentų kompiuteriniu raštingumu ir statistinės atskaitomybės teikimu elektroniniu būdu.

3 pav. Respondentų, teikiančių statistines ataskaitas elektroniniu būdu, dalis procentais

2018 m. statistines ataskaitas pildys per 47 tūkst. respondentų. Renkant imtis 2018 m. statistiniams tyrimams buvo siekiama kiek galima tolygiau paskirstyti statistinės atskaitomybės našta, atsižvelgta į įmonių dalyvavimą 2017 m. statistiniuose tyrimuose.

Tarpusavyje derinant imtis buvo užtikrinta, kad mažiausios įmonės (0–4 dirbantys asmenys ir pajamos neviršijančios 150 000 EUR) dalyvautų ne daugiau kaip 3 statistiniuose tyrimuose.

II. Lietuvos statistikos departamento ir respondentų bendradarbiavimo ir abipusio pasitikėjimo stiprinimas

Respondentų dalyvavimas statistinės informacijos rengimo procese prasideda metų pabaigoje, kai jie raštu informuojami apie dalyvavimą ateinančių metų statistiniuose tyrimuose. Tai palengvina darbų planavimą ir padeda ūkio subjektams pasirengti statistinių ataskaitų pildymui.

2017 m. ūkio subjektų registre turimais el. pašto adresais buvo išsiųsti 41 987 elektroniniai laišakai, informuojantys respondentus apie 2018 m. statistinius tyrimus. Apie 7 proc. iš jų nepasiekė adresatų, todėl jiems ir tiems ūkio subjektams, kurių el. pašto adresai nebuvo žinomi, buvo išsiųsti popieriniai laišakai paštu (iš viso 3 710). Be to, yra sudaryta galimybė elektroninio statistinių verslo duomenų parengimo ir perdavimo sistemoje *e. Statistika* rasti informaciją apie konkretaus ūkio subjekto dalyvavimą statistiniuose tyrimuose. Respondentai konsultuojami visais statistinės atskaitomybės rengimo, statistinių tyrimų organizavimo, statistinių duomenų teikimo ir kitais klausimais.

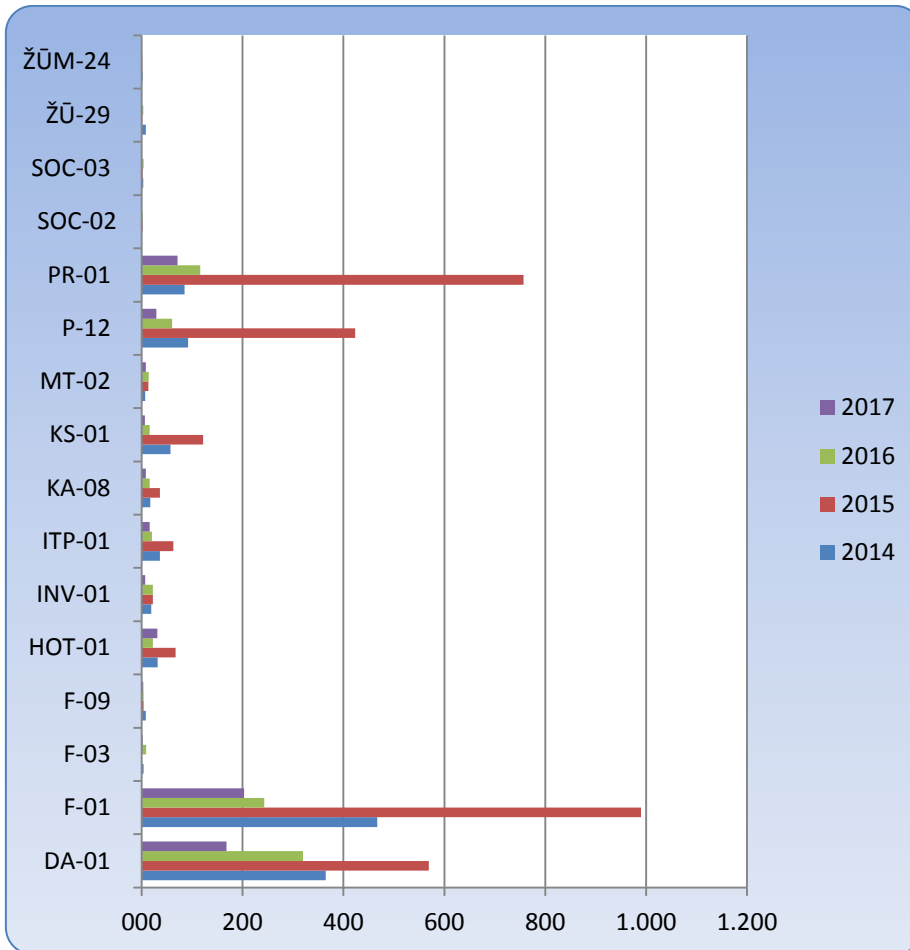
E. Statistikos sistema ne tik sudaro galimybę bet kada sužinoti, kokias statistines ataskaitas reikia pildyti, bet ir supaprastina statistinių ataskaitų pildymą ir teikimą, leisdamą atsisiųsti iš dalies užpildytas (panaudojant kitoms valstybės institucijoms pateiktus duomenis) kai kurias statistines ataskaitas. Registruoti šios sistemos vartotojai gali statistines ataskaitas pildyti tiesiogiai internetu, nediegdami jokios papildomos programinės įrangos. *E. Statistikos* sistemos funkcionalumas taip pat leidžia automatiškai siųsti respondentams priminimus dėl statistinių ataskaitų teikimo ar vėlavimo.

2017 m. 89 proc. respondentų teikė statistines ataskaitas elektroniniu būdu.

Siekiant stiprinti grįžtamąjį ryšį su respondentais ir paskatinti juos naudotis oficialiąja statistika, *e. Statistikos* sistemoje jau keleri metai skelbiama lyginamoji statistinė informacija, leidžianti konkrečios įmonės statistinėse ataskaitose pateiktus kai kuriuos veiklos rodiklius palyginti su atitinkamos ekonominės veiklos, įmonių dydžio grupės, šalies ar savivaldybės rodikliais. Ši informacija rengiama, remiantis 15 statistinių ataskaitų duomenimis.

Konkrečiai įmonei parengta lyginamoji statistinė informacija yra prieinama tik *e. Statistikos* sistemoje registruotiems tos įmonės darbuotojams. Kaip matyti iš žemiau pateikiamos diagramos, 2017 m., kaip ir anksčiau, didžiausio susidomėjimo sulaukė darbo užmokesčio, įmonės veiklos, prekybos, pramonės statistiniai rodikliai.

3 pav. Peržiūrų skaičius pagal statistines ataskaitas, iš kurių duomenų parengta lyginamoji statistinė informacija

Ypač svarbus tiesioginis bendravimas su respondentais, jų nuomonės įvairiais statistinės atskaitomybės klausimais žinojimas. Tam kasmet organizuojamos internetinės apklauso, susitikimai su įmonių atstovais. 2017 m. buvo atliktas *e. Statistikos* sistemos vartotojų nuomonių tyrimas. Apklausos tikslas – surinkti šios sistemos naudotojų atsiliepimus apie *e. Statistikos* sistemos paslaugų teikimo kokybę ir pasiūlymus dėl jų tobulinimo. Apibendrinti rezultatai parodė, kad daugiau nei 83 proc. vartotojų yra patenkinti esama sistema. Tačiau pateikta ir nemažai pastabų, kurios yra analizuojamos ir kurių autoriams bus parengti atsakymai.

2017 m. įvyko susitikimai su įmonių ir jų organizacijų atstovais. Susitikime Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava“ atstovais buvo aptarti asociacijos narių dalyvavimo statistiniuose tyrimuose rotacijos, statistinės atskaitomybės naštos mažinimo, statistinės informacijos teikimo apie asociacijos narių veiklos rodiklius ir kiti klausimai.

Lietuvos pramoninkų konfederaciją kreipėsi į Ūkio ministeriją su raštu kuriame išdėstyta Lietuvos biotechnologų asociacijos iškelta problema, kad Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje (EVRK 2 red.) atskiromis kategorijomis nėra išskirta biotechnologija, lazerių pramonė, bioenergetika ir kitos moderniosios pramonės sritys, todėl negalima gauti aktualios statistinės informacijos apie naujų ekonominių veiklų plėtrą. Buvo siūloma greta oficialaus įmonių klasifikavimo pagal EVRK naudoti papildomą įmonių klasifikavimą, kuris leistų įmones priskirti sritims, kurios nėra išskirtos galiojančiame Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje.

Asociacijoms buvo papasakota kaip įmonės priskiriamos atitinkamai EVRK kategorijai, pramonės statistikos skyrius paaiškino kaip gali įvertinti pagamintą produkciją pagal produktus priskiriamus tam tikriems sektoriams.

Vidaus prekybos statistikos darbuotojai aplankė 3 Vilniaus m. turgavietes, su jų administracijomis aptarė prekybos turgavietėse ketvirtinės statistinės ataskaitos PR-02 pildymo klausimus.

Ateityje numatoma ir toliau rengti susitikimus su respondentais, aptarti abiem pusėms aktualius klausimus.

Parengė D. Kavaliauskienė,
Ūkio subjektų registro skyrius